

ARVERETT

Forelesninger vår 2009

Professor dr. jur. Peter Lødrup
Institutt for privatrett, Det juridiske fakultet, UiO

1. Innledning

- 1.1 Forelesningenes funksjon, slik jeg ser det
- 1.2 Læringskravene – hovedlitteratur
- 1.3 Rettskildene i arveretten – lover – forarbeider – rettspraksis – litteratur – NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning.
- 1.4 Dødsfall – arvefall – dødsbo
- 1.5 Noen grunnbegreper: arving, legatar, loddeier, arvefall, dødsbo, skifte – sl. § 124.
- 1.6 Sammensatt skifte: skifte etter ekteskapslovens og arvelovens regler – el. kap. 15.
- 1.7 To rettslige grunnlag for arv: legalarv og testamentsarv – oversikt over lovbestemmelsene: kap. I og II, kap. III A (legalarv) og kap. VIII – XII (testamentsarv)
- 1.8 Forholdet til pliktdelsreglene, kap. IV og V, jf. § 6, jf. § 7 siste punktum og § 28 b.

2. Legalarveretten

- 2.1 Arv på grunnlag av slektskap – arvetavlens prinsipper, jf. §§ 1-3
 - 2.1.1 Mellom arvegangsklassene (parentelene)
 - 2.1.2 Innenfor hver arvegangsklasse (parentel)

- 2.2 Arv på grunnlag av ekteskap, kap. II – registrerte partnere
 - 2.2.1 Hovedregler om ektefellers arverett, jf. § 6 og § 7
 - 2.2.2 Særlig om minstearven, § 6 første ledd annet punktum
 - kan ikke fratras ved testament, § 7 siste pkt.
 - går foran livsarvingenes pliktdel etter § 29
 - også foran forlodsrett etter § 36, jfr. § 37 første ledd
 - 2.2.3 Bortfall av arveretten, § 8
 - 2.2.4 Arveretten etter kap. II er bare én av mange rettigheter for gjenlevende:
 - Boslodd, el. § 77
 - Naturalutleggsrett, sl. § 63
 - Uskifte, kap. III
 - Gjensidig testament, §§ 49, 57.3, 58 og 67
 - Rett til forsikring, FAL § 15-1 annet ledd
 - Utenfor arveretten: Folketrygdens ytelser til gjenlevende ektefelle, ftrl. kap. 17
 - Offentlige og private pensjonsordninger
- 2.3 Arv på grunnlag av samboerskap, kap. 3 A
 - 2.3.1 Utgangspunktet: Ingen arverett for samboere – samboerbegrepets relativitet
 - 2.3.2 Minstearv for gjenlevende samboer som har, har hatt eller venter barn med avdøde, § 28 b
 - 2.3.3 Hvem er samboer etter kap. III A? § 28 a. Motsetningen til husfskl. § 1.
 - 2.3.4 Sentrale rettigheter for samboere ellers
 - rettigheter etter husstandfelleskapsloven til bolig og innbo, husfskl. §§ 2 og 3
 - begrenset rett til uskifte, § 28 c
 - Gjensidig testament
 - Visse rettigheter til forsikringer
 - Rettigheter etter folketrygdloven
 - Pensjonsordninger
 - Som for ektefeller er samboere fritatt for arveavgift
- 2.4 Om statens arverett, kap. VII – arveavgiften

3. Testamentsarv

- 3.1 Testasjonsretten – dens kvantitative og kvalitative side
- 3.2 Kravet om testamentsform for dødsdisposisjoner i § 48
- 3.3 Ugjenkallelige dødsdisposisjoner: arvepakt (§ 56) og døds gave (§ 53)
- 3.4 Formkravene, § 49
 - 3.4.1 Begrunnelsen for formkravene
 - 3.4.2 To hovedkrav: skriftlig og med to vitner
 - 3.4.3 Krav til vitnene, § 52 og § 61
 - 3.4.4 Forholdet til formkravene for ektepakter, el. § 54
 - 3.4.5 Brudd på formreglene medfører ugyldighet, §§ 60 og 61
 - 3.4.6 Krever alle dødsdisposisjoner testaments form?
- 3.5 Nødtestament § 51
 - 3.5.1 Fellesvilkår: (1) brå og farleg sjukdom eller anna nødstilfelle
(2) Hindrer testator fra å følge vanlige formkrav
 - 3.5.2 Tilleggsvilkår for skriftlig testasjon uten vitner, § 51 annet ledd: ”ikkje råd”
- 3.6 Om ugyldige testasjoner, kap. X
 - 3.6.1 Mangler ved testasjonsevnen, § 48 og § 62
 - 3.6.2 Tilblivelsesmangler, § 63
 - 3.6.3 Innholdsmangler, § 64, NL 5-1-2 mv.
 - 3.6.4 Forholdet til stiftelseslovens endringsregler, stiftelsesloven §§ 55 a, jf. 46.
- 3.7 Tolking av testament
 - 3.7.1 Subjektivt tolkningsprinsipp, § 65.1
 - 3.7.2 Lovfestede tolkningsregler, § 66
 - 3.7.3 Feilskrift – uriktige forutsetninger, § 65.2
 - 3.7.4 Betingelser – pålegg
 - 3.7.5 Bortfall pga. endrede forhold, § 57.2 – forholdet til § 65
- 3.8 Tilbakekall av testament § 57 første og annet ledd

4. Livsarvingenes pliktdel

- 4.1 Hovedinnhold og begrunnelse
Noen vurderingen av pliktdelsreglene
- 4.2 Kvantitativ grense og kvalitativ grense, § 29
- 4.3 Unntak i § 30 flg.
- 4.4 Beregningen av pliktdelen – verdsettelse mv.
- 4.5 Avkortning §§ 38-43 (gaver som skal anses som forskudd på arv)

5. Uskifte

- 5.1 Hva er uskifte – utsatt skifteoppgjør for gjenlevende ektefelle
- 5.2 Uskifteinstituttets begrunnelse – momenter av betydning for om det skal begjæres uskifte
- 5.3 Gjenlevende er umyndiggjort, § 13 annet ledd. Annerledes med hjelpeverge
- 5.4 Uskifte med hva?
Felleseie, § 9 første ledd, unntaksvis særeie, § 9 annet ledd
- 5.5 Uskifte med hvem?
 - 5.5.1 Hovedregel: legalarvinger § 9 – unntak for særkullsbarn § 10
 - 5.5.2 Uskifteretten kan fratras ved testament, § 11, jfr. § 7
- 5.6 Hva boet omfatter - gjenlevendes senere erverv § 17, ansvar for avdødes gjeld, § 20
- 5.7 Gjenlevendes rådighet over uskifteboet
 - 5.7.1 Ved livsdisposisjoner: Hovedregel § 18 første ledd, unntak § 19, jf. § 21 og § 24 annet ledd. Gavebegrepet
 - 5.7.2 Dødsdisposisjoner § 18 annet ledd første punktum (kvantitativ) og § 18 annet ledd annet punktum (kvalitativ)

5.8 Skifte av uskifteboet, § 26, jfr. el. § 77 første ledd. Hvem som er arvinger, § 22

5.9 Uskifterett for samboere

5.9.1 Hovedregelen: Ingen uskifterett for samboere

5.9.2 Uskifterett under samme vilkår som arverett, § 28 c

5.9.3 Begrensninger til bestemte eiendeler

5.9.4 Utvidelser av uskifteretten ved testament eller samtykke

5.9.5 Avdøde etterlater seg særkullsbarn, § 28 c tredje ledd

6. Gjensidig testament

6.1 Definisjon: testasjon til fordel for hverandre, § 49 tredje ledd

6.2 Særlige regler i § 57 tredje ledd (for alle) og §§ 58 og 67 (bare for ektefeller)

6.3 Situasjonen før første dødsfall – § 57 tredje ledd regulerer endring/tilbakekall

6.4 Situasjonen mellom første og annet dødsfall – rådigheten

6.4.1 Livsdisposisjoner: Deklaratorisk regel i § 67 nr. 1: råder fritt

6.4.2 Dødsdisposisjoner:

- Endre/tilbakekalle sekundærdisposisjoner, § 58

- Andre dødsdisposisjoner: Deklaratoriske regler i § 67 nr. 2 tredje punktum og i § 67 nr. 3 første punktum.

6.5 Situasjonen etter annet dødsfall – hvem arver? Deklaratoriske regler i § 67 nr. 2, nr. 3 og nr. 4

7. Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner

7.1 En rød tråd gjennom arveretten – særlig tvist etter § 29 og § 48

7.2 Arvelaters oppfyllelse skal skje etter hans død:
I utgangspunktet en dødsdisposisjon (jfr. §§ 35 og 53 for gaver), men ikke hvis arvelater får en motytelse i live.

7.3 Arvelater oppfyller på dødsleiet:

Så sant det er en gave, er det en dødsdisposisjon, jfr. §§ 35 og 53

7.4 Arvelaters oppfyllelse skal skje før død/dødsleie

7.4.1 Utgangspunkt: En livsdisposisjon

7.4.2 Ved delvis oppfyllelse: Har disposisjonen realitet for arvelater i live?

- Stilles små krav, se Rt. 1955 s. 68 og Rt. 1978 s. 1083

- Strengere mellom ektefeller, se Rt. 1961 s. 935, Rt. 1963 s. 518 og Rt. 1979 s. 1200. Livsdisposisjon i Rt. 1971 s. 300 og ND 1963 s. 288. Små krav i Rt. 2007 s. 776, som gjaldt samboere

7.5 Om motivets betydning

8. Det gjenstandsmessige (kvalitative) oppgjøret

8.1 Hovedregel: Salgsrett for loddeierne, sl. § 61.1

8.2 Naturalutleggsrett for loddeierne, i sl. § 61.2

8.3 Utvidet rett for ektefellen – sl. § 63. Kan ikke fratras ved testament.

9. Noen felles regler for all arv

Disposisjoner over ventet arv, jf. §§ 44 og 45

Avslag på falt arv, jf. § 74

Foreldelse av arveretten, jf. § 75

Tap av arveretten ved visse forbrytelser mot arvelateren mv., jf. § 73.